

SCHÜTZ ANTAL, A HITTUDÓS

A száz évvel ezelőtt született hittudós egy kis Torontál megyei sváb faluból származik. Apja eredetileg szabómester, aki később egyéb mesterségeket is folytatott, sőt pár hold földön is gazdálkodott felesben. Három fia úgy tanult, hogy a szegedi piaristáknál ingyen kapott lakást és kosztot annak fejében, hogy az ebédői felszolgálatot végezték és kisebb házi munkákban segédkeztek. Nagyobbik öccse királygyűrűs orvosdoktor, egyetemi magántanár lett, a kisebbik gimnáziumi tanár, majd igazgató Temesvárott. Antal csak a polgári iskola két osztályának elvégzése után került be a harmadik gimnáziumi osztályba. Nagy gondot okozott neki, hogy nem jól beszélt magyarul. Ernyedetlen szorgalommal látott hozzá a magyar nyelv klasszikusai, továbbá egy nyelvészeti könyv és a *Nyelvbőr* című folyóirat tanulmányozásának, sőt jó magyar szövegek betanulásának. Kitűnő érettségi után belépett a piarista rendbe és egyévi noviciátus után megkezdte teológiai tanulmányait a Pázmány-egyetemen. Utána két évig Szegeden, majd tíz éven át Pesten volt gimnáziumi hittanár, Pesten ugyanakkor a piarista teológiai főiskolán is tanított fundamentálist, dogmatikát és több éven át bibliikumot.

Már elsőéves teológus korában hatása alá került *Kiss János*nak, a bölceleti tanszék vezetőjének, a tomizmus buzgó terjesztőjének. Ő kezdeményezte a Bölceleti, majd a Hittudományi Folyóiratot és az Aquinói Szent Tamás Társaságot, amelynek csaknem ötven éven át volt ügyintéző mindenese. Tőle örökölte Schütz a skolasztika szeretetét és 1930-ban a Társaság elnökségét. Valószínűleg Kiss professzor ajánlatára látott hozzá *Mercier*-nek, a louvaini egyetem alapítójának és a louvainiek munkáinak tanulmányozásához. Mercier alapelve az volt, hogy nem ismételgetni kell Szent Tamást, hanem azt tenni, amit ő tett: az örök elveket hozzámérni a kor tudományos világképéhez, és abba beleillesztve kell alkalmazni azokat. Ugyanezt képviselte nálunk Prohászka Ottokár 1902-ben megjelent *Föld és ég* című munkájában, később az Aquinói Társaságban a „philosophia perennis”-ről tartott négy előadásában. Még 1902-ben történt, hogy Schütz két társával együtt gyorsírással lejegyezte Prohászka egyik konferenciabeszédét és az áttett szöveget eljuttatták az akkor még esztergomi spirituálisnak. Prohászka jutalmul az éppen megjelent *Föld és ég* egy-egy példányával ajándékozta meg őket.

Sík Sándort rendi teológiai tanársága első négy évében tanította Schütz Antal. Már akkor, de különösen mikor Sík 1911-ben Pestre került tanárnak, nagyon összeharatózkodtak. Egymás melletti szobában laktak, napi sétájukat együtt végezték, sokat beszélgettek iskolai élményeikről, pedagógiáról, filozófiáról, teológiáról, költészetéről, s együtt írták meg az 1913-ban megjelent és jó negyven éven át használt, 14 kiadást megért *Imádságoskönyvet*. Amikor Sík Sándort 1915 elején behívták katonaelkésznek, háromnaponként váltottak levelet egymással, sőt Schütz meg is látogatta barátját. Újvidék mellett, a szerb front mögött találkoztak. Schütz a tegezést ezekkel a szavakkal ajánlotta fel barátjának: mivel most már nem tanár és tanítvány, hanem két egyenrangú piarista áll egymás mellett, engedj meg, hogy életgyónást végezzek nálad, így jobban látod, mivel van dolgod. Barát-ságuk később a más irányú elfoglaltság, majd a helyi távolság miatt meglazult, de mindvégig kitartott. Erről két ízben beszélgettem Sík Sándorral 1961-ben. Tőle tudom, hogy Schützt fiatal korában az istenprobléma filozófiai vonatkozásai foglalkoztatták. De nemcsak Isten léte, hanem a teremtés, a világvég, a világ kormányzása és hasonló problémák is. Ezért iratkozott be az egyetem bölcsészeti karára is 1912-ben, és két éven át hallgatta Eötvös Loránd, Beke Manó, Buchböck Gusztáv, Fejér Lipót, Rados Gusztáv, Fröhlich Izidor és Suták József előadásait. A matematika és a fizika iránti érdeklődését mindig megtartotta. Élete legutolsó olvasmánya B. Bavink *Ergebnisse und Probleme der Naturwissenschaft* hatodik kiadása volt. Írásaiban azonban csak a korabeli fizikában divatos energetika bölcséleti kiértékeléséig, az anyag lényegéről írt értekezésig és az istenbizonyításnak az akkori világgéppel való szembesítéséig jutott el. Közben kitört a világháború; 1914-ben és a következő esztendőben a hosszú nyári szüneteket úgy használta fel, hogy

beiratkozott a würzburgi egyetem pszichológiai tanszékére, ott *Külpe* laboratóriumában dolgozott, s a következő évben megszerezte a pszichológiai doktorátust. Teológiából már 1907-ben doktorált Budapesten, filozófiából pedig magántanárrá habilitálták 1916-ban.

Ugyanazon évben *Dudek János* hirtelen halálával megüresedett a dogmatika katedrája, és a kar egyhangú meghívása alapján őt nevezték ki dogmatika-professzornak. Az utókor emlékezetében is dogmatikusként maradt meg *Schütz Antal*, aki sokáig sajnálta, hogy nem a filozófia katedráját kapta meg, de mikor 1933 nyarán, *Pauler Ákos* halálával a bölcsészeti karon megüresedett a filozófiai tanszék, s neki azt felkínálták, nem fogadta el a meghívást, mert úgy érezte, árulás lenne a teológiai fakultással és a dogmatikával szemben.

A dogmatika tanításában az az elv vezette — mint önéletrajzában írja —, hogy hallgatói ne csak megismerjék a tételeket, hanem megéljék azoknak életfakasztó erejét. A teológiai oktatást szigorúan a kor színvonalán akarta tartani. S hogy ez mennyire sikerült, nemcsak volt hallgatóinak vallomásai tanúsítják, hanem a 70. születésnapjára kapott jegyzőkönyvi kivonat is: „...a dogmatika tanítását olyan nivóra emelte, amely méltán vette fel a versenyt a külföldi egyetemek dogmatika-tanításával”. Dogmatikaóráira és egyéb előadásaira nem vitt magával könyvet, jegyzetet vagy vázlatot. Fejből mondott mindent, könyvészeti adatokat, a Szentírásból és a szentatyáktól vett idézeteket. Denzinger, évszámokat. Eleinte végig latinul mondta óráin a magyarázatot, a harmincas években már egy negyed óra után magyarrá fordította a szót, hogy azok is megértsék, akik kevesebb latint tanultak. 1923-ban jelent meg kétkötetes magyar nyelvű, majd egykötetes latin nyelvű *Dogmatikája*. Az előbbin két évig dolgozott, éjjelenként mindössze 3–4 órát aludt. A megjelenést sokan ünnepelték. Az akkor külföldön tanító világhírű magyar tudós, *Horváth Sándor* ismertetésében azt írta, hogy ezeknek a könyveknek megjelenése eseményszámba megy a teológiai irodalom terén, és *Schützöt* a teológiai irodalom legjobbjai közé emelte. Hasonló méltatások hangzottak el, amikor ezeknek második, átdolgozott kiadása megjelent 1937-ben, vagy amikor 1927-ben első, 1940-ben második kiadásban publikálta *A bölcsélet elemei* című munkáját. A latin nyelvű dogmatika (*Summarium*) második kiadásáról *Martin Grabmann*, a skolasztika forrásainak világszerte ismert kutatója háromlappos ismertetést írt a *Divus Thomas* című folyóiratban. Többek közt úgy emlegette a *Summariumot*, hogy az Szent Ágoston, Szent Bonaventura és Aquinói Szent Tamás műveire emlékeztet.

Publikációinak jegyzéke közel 250 címet tartalmaz. Említett művein kívül kiváló helyet foglalnak el ezek közt a középiskolák négy felső osztálya számára írt tankönyvei, amelyek a tizes évek eleje óta közel negyven évén át voltak használatban az egész országban, és némelyikük tizenöt kiadást is megért. A húszas évek végén összegyűjtötte, rendszerezte, magyarázatokkal látta el és sajtó alá rendezte *Prohászka Ottokár* műveit 25 kötetben. Később több rendtársával együtt négy kötetben megírta a szentek életét a korszerű kutatások figyelembevételével. Aránylag ritkán fogadott el meghívásokat előadások tartására, és azok zömével tudományos jellegűek voltak. A nyilvánosság előtti szerepléseinek csúcspontját az 1930 óta hat éven át meghirdetett ún. publikumai képezték. Ezeket a Pázmány-egyetem kupolatermében, az összes karok hallgatói számára tartotta, de nem egyetemisták is nagy számban hallgatták. A tíz-tíz előadásból álló, hat félévi sorozatból könyv alakjában is megjelent négy: *Krisztus, A házasság, Isten a történelemben, Az örökkévalóság*. Ezekből három, továbbá a budapesti Eucharisztikus Világkongresszus alkalmából írt *Eucharisztia* című műve német és más idegen nyelven is megjelent, és különösen történetológiai műve aratott külföldön nagy sikert.

Élete jóformán íróasztala és az előadásztalok közt telt el. Ifjúsági szervezetekben mindössze nyolcszor vagy kilencszer fogadott el meghívást előadás tartására, de sok fiatal lehetett látni egyéb nyilvános szereplései alkalmával. Ifjúsági szervezkedésben sohasem vett részt, nem is volt tehetsége a szervezéshez. Csak közvetve hatott a fiatalságra, részben azokra, akik nyilvános szerepléseit hallgatták, részben, akik könyveit olvasták. Legnagyobb hatása papnövendék hallgatóira volt. Egyéniségéből szuggesztív erő áradt, és ez írásaiból is kiérzik. Annyira átadta magát a megtalált igazságnak, részben azokra, akik előadásait és írásait — mint az egyik könyvismertetés írta — valami csodálatos átélés áhítata jellemezte, s hallgatói és olvasói azt érezték, amit az emmauszi tanítványok Jézussal való találkozásuk alkalmával: „Hát nem lángolt a szívünk — mondták —, amikor beszélt az úton és kifejtette az Írásokat” (*Lk 24,32*). *Hajós György* pécsi kanonok, teológiai tanár írta,

hogy barátja, Horváth Sándor egyszer így nyilatkozott: „Hálát adhatunk a jó Istennek, hogy Schütz rátalált Szent Tamásra. Mert mi lenne, ha ezzel az ésszel és ezzel az írásművészettel nem a tomizmust hirdetné?”

De nem elég azt mondani, hogy írásai a két háború közötti hittudomány meszteri megszólaltatói. Mert nem egy kérdésben olyan nézeteket képviselt, amelyeket csak a Zsinat előtt mertek hirdetni egyes szakemberek, és csak a Zsinat szentesítésével váltak közkinccsé. *Cserháti József* püspök 1972-ben megjelent *Az Egyház és szentségei* című könyvében írja, hogy kutatásai során ismételtelen kiderült, Schütz Antal mennyire új utakon járt már negyven évvel ezelőtt (11. l.). A szentségtanban tanítása ma is helytálló, amint a legújabb teológusok nézetével való egybevetésből kiténik (12. l.), Schütz egyházképe is modernnek mondható (220. l.). *Erdey Ferenc*, a dogmatörténet volt tanára írta egy levelében, hogy Schütz már akkor alkalmazta a dogmatörténeti módszert, amikor a katolikus teológiában ritkaságszámba ment, és nem is állt rendelkezésére összefoglaló mű a dogmatörténetből. A teológiai pluralizmusnak is híve volt, a pluralizmus kifejezés említése nélkül.

Barátja, Sik Sándor egyik verseskötete ellen a tizes években az integralisták néven ismert túlbuzgó irányzat egyik képviselője élesen kirohant, panteizmussal vádolta a költőt. Attól fogva Sik Sándor állandóan rettegett az indexre tételtől, és még öreg korában is több verse megjelenése előtt kikérte néhányunk véleményét: nincs-e abban a versben félreérthető, panteizmusra magyarázható kifejezés. 1958-ban írt *A hetedik nap éneke* című versében éppen ezért változtatott meg két sort. Hasonló félelem kísérte végig Schütz Antal életét. Ismeretes, hogy Prohászka 1911-ben anélkül tették indexre, hogy előtte figyelmeztetést kapott volna. Schütznél bizonyos körök nemegyszer célzásokat tettek arra, hogy túlságosan modern nézetei miatt előbb-utóbb Prohászka sorsára juthat. Ezért történt, hogy amikor például az ember származásáról magyarázott növendékeinek, miután elmondta a könyvében is leírt, az akkori teológiában szokásos ellenérveket az evolúcióval szemben, hozzátette — amit nem mert leírni —, hogy a kérdés eldöntésére nyitva kell hagynunk az ajtót a modern tudományok és a jövő teológiája számára. Egy ízben mégis majdnem indexre tették. Egy breslauer hölgy az *Eucharisztia* című könyv német fordításában kifogásolt egy hasonlatot, és Schütz elutasító válasza után feljelentést tett ellene az ottani egyházi hatóságánál. Nemsokára Schütz a Rómában élő *Walter János* piaristától értesült, hogy úgye az indexkongregáció előtt van. Indexre tételétől csak azért álltak el, mert ennek hírére a kiadó Pustet cég bevonta a könyvet.

Előadásait majdnem kivétel nélkül közzétette folyóiratokban. A Hittanárok és Hitoktatók Egyesületében 1907 óta tevékenykedett, itt elhangzott előadásai a *Katolikus Nevelés* című folyóiratban jelentek meg. Az Aquinói Szent Tamás Társaságnak 1908 óta titkára, 1930-tól 1947-ig elnöke volt. Iteni és a Szent István Akadémiában tartott előadásait a *Katolikus Szemlé*ben közölte. 1927-ben a Magyar Filozófiai Társaság választmányi tagja, 1925-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, 1937-ben ugyanennek rendes tagja lett. Milyen kapcsolata volt a Szent István Társulattal? Köztudomású, hogy a Szent István Társulat mint könyvkiadó vállalat 1848 májusában alakult meg. 1887-ben megszerveződött a Társulat Tudományos és Irodalmi Osztálya, Schütz ennek 1909 májusától tagja. A Társulat 1899-ben nyomdát szerzett Stephaneum néven, részvénytársasági alapon, és 1905-ben maga a Társulat is részvénytársasággá bővült. A két részvénytársaság 1922-ben egyesült. Schütz Antalnak 1907-ben jelent meg első műve a Szent István Társulat kiadásában: a nyolcadik gimnazisták számára írt *Apologetika* (Katholikus hitvédelem) című hittankönyv. Ugyanebben az évben adta ki a Társulat a doktori értekezését is (*Kezdet és vég a világfolyamatban*) és egy könyvecskéjét az Oltárszentségről, két év múlva pedig *Fr. W. Foerster* egyik könyvének fordítását. A tizes évek elején jöttek a többi gimnáziumi hittankönyvek és az *Imádságoskönyv*, később a dogmatikák, *A bölcsélet elemei*, a publikumok kötetei, valamint több egyéb könyve. Amikor a Szent István Társulat Tudományos és Irodalmi Osztálya 1916 tavaszán átalakult Szent István Akadémiává, amelynek négy osztályában tartottak felolvasásokat a különféle tudományágak művelői, az első osztály elnöke Giesswein Sándor, titkára pedig Schütz Antal lett. Harmincöt év múlva, 1951-ben a Szent István Akadémia tiszteleti tagjává választotta Schütz Antalt.

A kitűnő hittudós akkor már nagyon beteg volt. 1941-ben — amikor éppen, recitor magnificusa volt a Pázmány-egyetemnek —, 61 éves korában érte az első agyvérzés, amelynek következménye, bal oldali részleges bénultsága élete végéig megmaradt. Szellemileg mintha rendbe jött volna, ezt orvosai és környezete el is hi-

tette vele. 1941 szeptemberétől 1944 októberéig újra tanított, de nem a régi mederben: magyarázata alig ment túl azon, amit könyvében megírt, egyéb megnyilatkozásaiban a konfúzió jelei mutatkoztak, később már a magyarázatokban is. Orvosai tanácsára megírt önéletrajzában, néhány megjelent cikkében és szóbeli megnyilatkozásaiban kínosan érződött nála a régi alaposág, koncentrálttság és a konkrét helyzetek megítélésének bölcsessége. Önéletrajzának egyházi cenzora *Marczell Mihály* volt. Tőle tudom, hogy meg akarta akadályozni a könyv megjelenését, félt, lerontja Schütz tekintélyét, de a szerző mereven ragaszkodott a megjelentetéshez, és a Szent István Társulat akkori igazgatója nem mert neki ellentmondani. A nyilvános szerepléstől tartózkodott, vendégeket is ritkán fogadott. Sokat olvasott, és nyugdíjaztatása óta héberből és görögéből fordítgatta a Biblia olyan részeit, amelyeket szerinte minden művelt katolikusként ismernie kell. Készített egy evangélium-harmóniát és egy felnőtteknek szánt bő imádságoskönyvet is, továbbá kétkötetnyi pedagógiát.

1948 nyarán kapott újabb agyvérzést. Ettől kezdve két-három havonként jöttek a néha nagyon súlyosnak látszó agygyörcsök. 1951. július 27-én végleg letört. Ettől fogva huszonegy hónapon át olyan gondozásban kellett részesíteni, mint egy csecsemőt. De öntudata megmaradt, mert néha mosoly ragyogott fel arcán, ha valami szépet vagy örvendeteset mondtak neki, máskor könnyek patakzottak szeméből, amikor lelki könyvekből, különösen a Szentírásból és az *ő Krisztus* című könyvből olvastak fel neki. 1953. április 20-án szabadította meg a halál kétnapi rettenetes szenvedéseitől. Temetésén óriási tömeg vett részt. A szertartást *Hamvas Endre* csanádi püspök, apostoli adminisztrátor végezte, rajta kívül még négy püspök kísérete el utolsó útjára, élükön *Czapik Gyula* egri érsekkel, aki szegedi gimnazista korában tanítványa volt, és beteg tanárát, valahányszor Pesten járt, mindig felkereste.

A Pázmány Péter által alapított Tudományegyetem Hittudományi Karának jogutóda és munkájának folytatója, a Római Katolikus Hittudományi Akadémia 1950. október 26-án tartotta első rendes kari ülését. A tárgysorozat megkezdése előtt az elnöklő Zemplén György dékán bejelentette, hogy ezen a napon ünnepli 70. születésnapját a Hittudományi Karnak közel 30 éven át volt tanára, Schütz Antal. Javaslatára a kari ülés jegyzőkönyvben örököltette meg a volt professzor érdemeit, és megbízta a dékánt, hogy Iványi János és Kecskés Pál professzorok kíséretében keressék fel a beteget, és a jegyzőkönyv kivonatának átnyújtásával fejezzék ki tiszteletüket és jókívánságaikat. A jegyzőkönyv kiemeli, hogy „Pázmány óta senkinek sem sikerült olyan hatalmas és modern felkészültségű egységbe foglalni a keresztény hit rendszerét, mint azt Schütz Antal megalkotta”. Ugyanakkor sokan mások is felkeresték az ünnepelet, köztük Grósz József kalocsai érsek, aki a magyar katolikus egyház köszönetét és jókívánságait tolmácsolta.

Szent Ágostonnal kapcsolatban így írt az emberségről: „Embernek lenni annyi, mint igazságkeresőnek és igazságszomjazónak lenni”. Szokatlan arányú érdeklődés élt benne a tudományok eredményei iránt. Kora legjobb összefoglaló műveit tanulva végig a már említett matematikán és fizikán kívül biológiából, anatómiából, kémiából, belgyógyászatból, nyelvészetből, s ilyen irányú folyóiratokat mindig járatott, hogy a tudományok fejlődéséről állandóan tájékozódjék. Memóriája halhatatlanul tág és tartós, mindenben az alaposágra törekedett, s e cél érdekében nem ismert fáradtságot. *Isten a történelemben* című előadásorozata idején hónapokon át egyik hétről a másikra 30–40 szakmunkát olvas el, és közben rendes elfoglaltságai sem szünetelnek. Elve volt, hogy igazság az igazságnak nem mondhat ellent, azért minden igazságkeresőt nagyon tisztelt, bármily világnézeti legyen is, és minden igazságot kapcsolatba próbált hozni az evangélium igazságával. *Kecskés Pál* professzortársa szerint — akivel több, mint húsz évig tanított együtt — egyénisége és munkássága kisebb írásai első gyűjteményes kötetének címevel jellemezhető legjobban: *Az Ige szolgálatában*. Az Ige kifejezést azonban Schütz nem a hétköznapi értelemben vette, hanem dogmatikai értelmezésben. Az Ige-szolgálat szerinte nemcsak a megtestesült Ige kinyilatkoztatott igazságainak értelmezése és közvetítése, hanem a profán igazságoké is. Hiszen Isten elméje az összes igazságok foglalatosa, és *ő* mint Atya a Fiúba, és Igébe belemondott minden igazságot, a ki nem nyilatkoztatottakat is. De — szerette mondogatni Schütz —, amikor az Ige megszületett, akkor rögtön megjelent az Atyát és Fiút összekötő szeretet, a Szentlélek. Ennek mintájára a mi igazságszolgálatunk sem lehet teljes Isten és emberszeretettel. Az Efesusiaknak írt levélből gyakran idézte: „Veritatem in caritate facien-

tes = az igazságot szeretetben szolgálva kell egyre inkább összeforrnunk a Fővel, Krisztussal” (Ef 4,15). Ezért hangoztatta annyiszor a minden szépet és jót észrevenni és tisztelni tudó „kegyeletes lelkületet”. És ezt az életprogramot foglalta bele egy címerfélebe, amelyet élete vége felé rajzolgatótt — noha inkább a tibeti lelki vezetésben szereplő és a svájci orvos-pszichológus, Jung által sokat elemezett mandalaféleség volt az, mint címer. Ebben Dürer egy rézkarca nevének, a *Ritter, Tod und Teufel*-nek kezdőbetűi mellett a *szigé, humilitas és humanitas* szavak szerepeltek. A szigé nemcsak hallgatni tudást, magánykedvelést, feltűnés nélküli életet jelent, hanem ezt is: „A cselekvésben tapintat és szeretet vezéreljen, nem kell mindjárt odamondani az igazságot”. A humilitást így is értelmezte: „Tudatosítani kell tudásunk csekélységét”. A humanitást pedig így: „Tisztelet és megértés minden emberrel szemben”.

SCHÜTZ ANTAL

A KATOLIKUS NEVELÉS PROBLEMATIKÁJA

A katolikus nevelés problematikájának ez a gyökere: a katolikus élet alfája és ómegája a kegyelem, „hogya az Úr nem építi a házat, aki azt építi, hasztalan fáradság” (Zsolt 126). Az Úr Krisztus beszéde ebben megdöbbenően világos. Az egész evangéliumon végigvonul ez az alapgondolat: Ő új életet hozott, s ennek az életnek forrása, hazája Isten. Szent János evangéliumának előszava már megpendíti ezt a gondolatot: hatalmat adok nekik, hogy Isten gyermekeivé legyenek, ... és ez különösen éles arcvágású fogalmazásban vonul végig az egész Szent János-evangéliumon. „Aki újjá nem születik keresztségből és Szentlélekből, a mennyek országába be nem mehet” (Jn 3,5); „Senki sem tud hozzám jönni, ha az Atya, aki engem küldött, nem vonzza” (Jn 6,44). Az ő életereje, Lelke nélkül ebben az új életben egy tapodtat sem léphetünk: „Maradjatok bennem, akkor én is bennetek maradok. Amint a szőlővessző sem tud gyümölcsöt hozni önmagától, ha nem marad a szőlőtőn, úgy ti sem, ha nem maradtok bennem... Hiszen nélkülem semmit sem tehettek” (Jn 15,4–5).

Ezek alapján felületes lelkek hitetlenkedésüket, vagy hívők gyatra életüket Pázmány kifejezése szerint evvel a „kopasz mentséggel” igazolgták: ők nem tehetnek arról, hogy ilyen késedelmesek, illetve esékenyek, mert hát — nem kaptak kegyelmet. Még jobban kiélezték ezt, mikor dogma jelleget öltött az a tanítás, hogy a kegyelem teljesen ingyenes, az ember a maga erejéből semmi olyant nem tehet, aminek kijár a kegyelem, sőt a kegyelemnek semmiképp elébe nem dolgozhat. 400 körül egy Rómába vetődött robusztus ír szerzetes, Pelagius, joggal felháborodott ezen az államborságon, amelyet a történelem ma kvietizmus néven ismer, és nekifeszítette hatalmas mellét. Azt tanította, hogy az emberben a bukás után is maradt annyi erő, hogy elkerülhet minden bűnt, szent életet élhet a maga emberségéből és üdvözülhet is. Eszerint csak a bűnös önösség takarózhat azzal a gondolattal: kegyelem nélkül az ember meg sem mozdulhat a keresztény életben, a kegyelem után nem nyúlhat, feléje nem mehet, érte semmit sem tehet. A kegyelem nélkülünk jön, vagy ha Istennek úgy tetszik, nem jön. Ez ellen a pelagianizmus néven ismert tanítás ellen Szent Agoston felvonult hatalmas szellemének egész fegyverzetével és a zseninek azzal a biztos látásával, hogy Pelagius a kereszténység fájának gyökerére tette a fejszét. Pelagiust el is ítélte a II. orangei zsinat (529). Az Egyház azóta rendületlenül áll ezen a talajon, és a teológia felsőbbeségen védelmezi ezt az álláspontot. Ezzel azonban legélesebb formájában lett felállítva a katolikus nevelés problematikája: a katolikus élet legsajátosabb jellemzéke, hogy kegyelemből sarjad. A kegyelem pedig Istennek teljesen ingyen adott adománya, az ember semmit sem tehet, amivel megszerezhetné. Tehát a ne-